

**PAWEŁ CHURSKI
ANNA BOROWCZAK
MICHAŁ DOLATA
JOANNA DOMINIAK
JAN HAUKE
BARBARA KONECKA-SZYDŁOWSKA
ROBERT PERDAŁ**

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

**REKOMENDACJE DOTYCZĄCE
ZASOBÓW INFORMACYJNYCH
ORAZ WSKAŹNIKOWANIA
ZJAWISK SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH
W BADANIACH REGIONALNYCH**

Abstract: Recommendations on Public Information Resources and Indices Displaying Socio-Economic Phenomena in Regional Studies. The aim of this paper is presenting the current state of public information resources and indices displaying socio-economic phenomena in regional studies in Poland along with the recommendations resulting thereof. The analysis rests upon the experiences collected by the Authors in course of the research project entitled “Socio-economic development and the pattern of growth and stagnation areas”, co-financed by the Polish National Science Centre under Ref. No NN 306 791940. The spatial analyses carried out in its frameworks encompassed NUTS 2 and NUTS 4 levels. They referred to the period of 2000-2010 and were fully compliant with the assumed scope of observations fundamental to the substantial diagnoses.

Key words: Developmental aspects, indices, Poland, public information resources, regional studies.

Swobodny dostęp do publicznych danych statystycznych jest jednym z podstawowych warunków funkcjonowania „sprawnego” państwa i jest praktyką większości państw członkowskich Unii Europejskiej [*Eurostat* 2013; *Sprawne Państwo* 2013]. Prawne podstawy tego dostępu w Polsce

gwarantuje art. 61 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1997, Nr 78, poz. 483, z późn. zm.) oraz *Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej* (Dz.U. 2001, Nr 112, poz. 1198, z późn. zm.). Publiczne dane statystyczne stanowią źródło informacji dla potrzeb ewaluacji realizowanych polityk oraz podstawę do formułowania prognoz niezbędnych do skutecznego i efektywnego prowadzenia dalszego rozwoju. Ograniczenia w zakresie dostępu do statystyki publicznej, a także występujące przypadki manipulacji tymi danymi, co miało miejsce w ostatnim okresie w Grecji, nie tylko utrudniają realizację zadań badawczych, ale naruszają zasadę przejrzystości państwa, co zmniejsza poziom zaufania obywateli, partnerów międzynarodowych oraz może stanowić zagrożenie dla ekonomicznych fundamentów jego funkcjonowania [Tatała 2012].

Dostęp do publicznych danych statystycznych warunkuje możliwość i zakres prowadzenia większości badań empirycznych, których zakres wykracza poza poziom lokalny. W przypadku badań regionalnych gdzie liczba jednostek oraz specyfika pożądaných informacji utrudnia, a wręcz unieemożliwia uzupełnianie ich przez badania bezpośrednie, ich zakres determinowany jest dostępem do zasobów informacyjnych gromadzonych przez instytucje publiczne powołane do realizacji tego rodzaju zadań, w przypadku Polski jest to Główny Urząd Statystyczny (GUS).

Celem prezentowanej pracy jest przedstawienie stanu oraz wynikających z niego rekomendacji odnoszących się do zasobu informacyjnego oraz możliwości wskaźnikowania zjawisk społeczno-ekonomicznych w badaniach regionalnych w Polsce. Analiza opiera się na doświadczeniach, jakie Autorzy uzyskali w trakcie realizacji projektu *Rozwój społeczno-gospodarczy a kształtowanie się obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej*, który został sfinansowany przez Narodowe Centrum Nauki (N N306 791940). Opracowanie zawiera:

1. Przedstawienie celu i zakresu projektu *Rozwój społeczno-gospodarczy a kształtowanie się obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej*.
2. Analizę dostępu do informacji statystycznej oraz możliwości wskaźnikowania zjawisk w ujęciu częściowym rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie NUTS 2 i NUTS 4.
3. Rekomendacje dotyczące zmian w zakresie i sposobie dostępu do zasobu informacyjnego wykorzystywanego w badaniach regionalnych w Polsce. Analiza obejmuje lata 2000–2010 i jest zgodna z zakresem obserwacji przyjętym w projekcie badawczym stanowiącym podstawę przedmiotowej diagnozy.

1. Zakres projektu badawczego: *Rozwój społeczno-gospodarczy a kształtowanie się obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej*

Głównym celem projektu była analiza procesu rozwoju społeczno-gospodarczego, którego cechą charakterystyczną jest zróżnicowanie przestrzenne prowadzące do powstawania obszarów wzrostu i obszarów stagnacji oraz rozpoznanie istotnych czynników stymulujących lub hamujących rozwój tych obszarów. Badanie uwzględniało ujęcie częściowe i całościowe procesu rozwoju. Analiza prowadzona była zarówno w układzie regionalnym, jak i wewnątrzregionalnym Polski (NUTS-2 i NUTS4/LAU-1), z odniesieniem uzyskanych wyników, w zakresie determinowanym dostępnością do porównywalnych danych statystycznych, do sytuacji występującej na Litwie i w Słowacji. Analiza obejmowała lata 2000–2010.

Cel główny uszczegółowiono przez określenie pięciu celów szczegółowych odpowiadających głównym etapom realizacji projektu:

1. Analiza rozwoju społeczno-gospodarczego, prowadząca do identyfikacji rozkładu obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej w ujęciu częściowym i całościowym rozwoju, w układzie wybranych aspektów:
 - *Ludność i osadnictwo.*
 - *Rynek pracy i struktura gospodarki.*
 - *Infrastruktura techniczna i dostępność przestrzenna.*
 - *Sytuacja finansowa i poziom zamożności.*
 - *Innowacyjna gospodarka i otoczenie biznesu.*
2. Analiza procesu rozwoju społeczno-gospodarczego wyróżnionych obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej w ujęciu częściowym i całościowym rozwoju.
3. Identyfikacja istotnych czynników, w wybranych aspektach rozwoju społeczno-gospodarczego, posiadających wpływ na rozkład oraz rozwój obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej.
4. Analiza relacji między zidentyfikowanymi czynnikami rozwoju społeczno-gospodarczego a zmiennością koniunktury gospodarczej oraz zjawiskiem światowego kryzysu ekonomicznego.
5. Określenie prawidłowości w zakresie polaryzacji oraz dyfuzji procesów rozwojowych w kontekście ukierunkowania polityki regionalnej zgodnie z modelem polaryzacyjno-dyfuzyjnym, w ujęciu częściowym i całościowym rozwoju.

W projekcie sformułowano następujące hipotezy badawcze, które podlegały weryfikacji w poszczególnych etapach postępowania badawczego:

- Cechą charakterystyczną rozwoju społeczno-gospodarczego jest duży stopień zróżnicowania przestrzennego, czego konsekwencją jest kształtowanie się obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej.
- Identyfikacja obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej może odbywać się zarówno w ujęciu częściowym, tj. różnych aspektów (ludność i osadnictwo, rynek pracy i struktura gospodarki, infrastruktura techniczna i dostępność przestrzenna, sytuacja finansowa i poziom założeń, innowacyjna gospodarka i otoczenie biznesu), jak i w ujęciu całościowym procesu rozwoju.
- Rozkład przestrzenny obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej zmienia się w czasie.
- Rozmieszczenie oraz rozwój obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej determinowane są przez istotne czynniki, których siła wpływu jest zróżnicowana.
- Rozwój społeczno-gospodarczy, rozpatrywany zarówno w ujęciu częściowym, jak i całościowym podlega wpływowi koniunktury gospodarczej.
- Zmienność koniunktury gospodarczej wpływa na poszczególne aspekty i czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego w różnym stopniu, tzn. wrażliwość aspektów i czynników rozwoju na zmiany koniunktury jest zróżnicowana.
- Istniejące relacje między obszarami wzrostu i obszarami stagnacji mogą stanowić podstawę rozwoju społeczno-gospodarczego zgodnie z założeniami modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego.
- Obszary wzrostu i obszary stagnacji gospodarczej są przedmiotem szczególnej interwencji w ramach polityki regionalnej państw członkowskich Unii Europejskiej.

Uzyskane wyniki stanowią podstawę do sformułowania rekomendacji dla polityki spójności skierowanej do obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej w Polsce i w badanych państwach Unii Europejskiej. Ich aplikacyjny charakter związany jest przede wszystkim z trwającą dyskusją na temat zmiany paradygmatu polityki regionalnej z modelu wyrównawczego na model polaryzacyjno-dyfuzyjny oraz wynikających z tego szans i zagrożeń dla rozwoju regionalnego Polski i innych nowych państw członkowskich Unii Europejskiej, zwłaszcza w kontekście obecnej sytuacji ekonomicznej Europy i świata.

W wymiarze europejskim projekt wpisuje się w prowadzoną dyskusję na temat przyszłej polityki spójności w Unii Europejskiej. W jego ramach

podjęto próbę udzielenia odpowiedzi na pytanie czy przyszłość polityki spójności powinna opierać się na wsparciu regionów zapóźnionych w rozwoju i wyrównywać różnice (wyrównawczy model rozwoju) czy wspierać rozwój regionów rozwiniętych, aby stanowiły bieguny wzrostu (polaryzacyjno-dyfuzyjny model rozwoju). Oryginalność projektu w tym zakresie polega na uwzględnieniu w analizie wpływu zmienności koniunktury gospodarczej oraz ostatniego światowego kryzysu gospodarczego. Konieczność prowadzenia badań w tym zakresie, których wyniki powinny wskazać na reorientację polityki spójności w kierunku przeciwdziałania procesowi spowolnienia i recesji gospodarczej, jest podkreślana w dokumentach programowych przygotowywanych przez Komisję i Radę Unii Europejskiej [*Europa 2020...* 2010], które zmieniają dotychczasowe nieefektywne podejście Strategii Lizbońskiej [*Wspólne działania...* 2005].

W wymiarze krajowym tematyka projektu wpisuje się w obecnie realizowane prace na szczeblu rządowym związane z tworzeniem podstaw dla nowej polityki regionalnej. W ich ramach podejmuje się m.in. próby wyznaczenia obszarów problemowych polityki regionalnej [*Ekspercki projekt...* 2008; *Identyfikacja i delimitacja...* 2009; *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego...* 2010; *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 – projekt* 2011; *Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015* 2006]. Określenie rozkładu obszarów stagnacji i obszarów wzrostu w projekcie wpisuje się w nurt tych poszukiwań i wzmacnia aplikacyjny charakter przedsięwzięcia. Aktualność i oryginalność podejścia potwierdza zrealizowanie badań terenowych, których wyniki poszerzają wiedzę na temat wpływu zmian koniunktury gospodarczej na proces rozwoju w wymiarze regionalnym. Wyniki tych badań stanowią również podstawę do identyfikacji relacji występujących między obszarami wzrostu i obszarami stagnacji gospodarczej, które należy uznać za podstawowe dla procesu rozwoju opartego na modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnym.

Bardzo istotnym walorem przedmiotowego projektu jest podjęcie próby uwzględnienia w badaniu międzynarodowej porównywalności prowadzonej analizy. Współpraca z innymi ośrodkami naukowymi w krajach członkowskich Unii Europejskiej dała możliwość identyfikacji ograniczeń w dostępie do danych oraz sformułowania bardziej obiektywnych rekomendacji dla przyszłej polityki regionalnej w Polsce oraz polityki spójności Unii Europejskiej po 2013 r.

Unikalność projektu polega także na analizie procesów rozwojowych nie tylko na podstawie prostej inwentaryzacji stanu, ale przede wszystkim

przez analizę trajektorii rozwoju regionów w układzie wybranych aspektów rzeczywistości społeczno-gospodarczej zarówno w ujęciu częściowym, jak i całościowym. Analiza ta pozwoliła wskazać istotne czynniki lub bariery rozwoju obszarów problemowych przez identyfikację przebiegu zmian, które doprowadziły do aktualnego zróżnicowania.

Projekt został zrealizowany w latach 2011–2014 przez Zespół Badawczy Zakładu Analizy Regionalnej Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przy współpracy z Partnerami Zagranicznymi: prof. dr. Dovile Krupickaite (Geografijos ir kraštotvarkos katedra, Vilniaus Universitetas) i prof. dr hab. Pavol Korec (Katedra humánnej geografie a demogeografie, Univerzita Koménskeho v Bratislavie) [m.in. Borowczak 2011; Churski 2011; Dolata 2011; Perdał 2011; Churski 2012; Churski, Dominiak 2012; Churski, Hauke 2012; Dominiak, Konecka-Szydłowska 2012; Perdał, Borowczak 2012; Churski 2013; Churski, Borowczak 2013; Churski, Dominiak 2013; Dominiak 2013; Konecka-Szydłowska, Hauke 2013; Kosowski *et al.* 2013].

2. Konstrukcja geograficznej bazy obserwacji i wskaźnikowanie zjawisk w ujęciu częściowym rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie NUTS 2 i NUTS 4 w Polsce

Inwentaryzacja danych mogących posłużyć do budowania wskaźników społeczno-gospodarczych charakteryzujących przemiany rozwojowe w Polsce obejmowała całość publicznych zasobów Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) w Warszawie udostępnianych w ramach Banku Danych Lokalnych (BDL). W tworzeniu geograficznej bazy obserwacji wykorzystano dane obejmujące lata 2000–2010, które odnosiły się do dwóch układów przestrzennych: regionalnego (NUTS 2) oraz lokalnego (NUTS 4). Ze względu na ograniczone zasoby Banku Danych Lokalnych, liczba i charakter wskaźników uwzględnionych w bazie są zróżnicowane zarówno w układzie poszczególnych analizowanych aspektów:

- *Ludność i osadnictwo;*
- *Rynek pracy i struktura gospodarki;*
- *Infrastruktura techniczna i dostępność przestrzenna;*
- *Sytuacja finansowa i poziom zamożności;*
- *Innowacyjna gospodarka i otoczenie biznesu,*

jak również w układzie uwzględnionych dwóch poziomów przestrzennych. W przypadku aspektów rozwoju, w ramach których dostępność do danych była szczególnie ograniczona, postanowiono je uzupełnić o informacje dodatkowo opracowane przez GUS na potrzeby niniejszego projektu. Sytuacja dotyczyła aspektów: *Sytuacja finansowa i poziom zamożności* oraz *Innowacyjna gospodarka i otoczenie biznesu*, w przypadku których liczbę i charakter danych udostępnianych w BDL należy ocenić jako dalece niewystarczające. Ze względu jednak na bardzo wysokie koszty związane z taką formą pozyskiwania publicznej informacji statystycznej jej zakres został ograniczony do poziomu niezbędnego, gwarantującego reprezentatywność uzyskanych wyników oraz możliwość ich poprawnej interpretacji. W rezultacie uzyskano geograficzną bazę obserwacji obejmującą 246 cech dla poziomu NUTS 2 oraz 128 cechy dla poziomu NUTS 4 opisanych wskaźnikami stanowiącymi stymulanty, nominanty oraz destymulanty procesu rozwoju społeczno-gospodarczego w Polsce w latach 2000–2010, którą traktowano w przedmiotowym projekcie badawczym jako wstępną geograficzną bazę obserwacji (patrz tab. 1).

Tabela 1

Wstępna baza cech w układzie regionalnym i lokalnym

Aspekt	Proponowany zestaw cech	
	NUTS2	NUTS4
<i>Ludność i osadnictwo</i>	51	31
<i>Rynek pracy i struktura gospodarki</i>	53	27
<i>Infrastruktura techniczna i dostępność przestrzenna</i>	66	33
<i>Sytuacja finansowa i poziom zamożności</i>	35	29
<i>Innowacyjna gospodarka i otoczenie biznesu</i>	41	8
Suma	246	128

Źródło: Opracowanie własne (tab. 1–3).

Baza ta obejmowała zarówno cechy, dla których na etapie jej tworzenia uzyskano informacje o ciągłości wartości wskaźników je opisujących dla okresu 2000–2010, jak również te, które według zebranych na tym etapie postępowania badawczego informacji nie miały takiej ciągłości. Weryfikacja jakości w ten sposób zestawionych deklaracyjnych cech i wskaźników je opisujących, na kolejnych etapach postępowania badawczego, prowadziła do ustalenia wyjściowej bazy obserwacji, która po redukcji przeprowa-

dzionej z wykorzystaniem metod oceny jakościowej i ilościowej pozwalała na określenie wielkości i struktury ostatecznej, istotnej merytorycznie, bazy obserwacji będącej podstawą dalszych analiz w przedmiotowym projekcie. W procedurze weryfikacji i redukcji przeprowadzono następujące działania:

1. Eliminację merytoryczną cech charakteryzujących się najmniejszym wpływem na kształtowanie stanu i struktury danego aspektu procesu rozwoju społeczno-gospodarczego (wybór ekspercki przy udziale Interesariuszy zewnętrznych – Departament Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego; Wydział Działalności Gospodarczej i Rolnictwa Urzędu Miasta Poznania).
2. Eliminację statystyczną cech charakteryzujących się istotnym poziomem korelacji – eliminacja dotyczyła cech, w przypadku których w 7 latach (w okresie 2000–2010) wystąpiła istotna korelacja ($r^2 > 0,5$ – czyli co najmniej 50% powtórnego wyjaśnienia wartości jednej cechy przez drugą), pod warunkiem, że dana cecha nie miała relatywnie dużego wpływu merytorycznego na stan i strukturę danego aspektu procesu rozwoju społeczno-gospodarczego.

Tabela 2

Zakres redukcji geograficznej bazy obserwacji przyjętej w badaniu dla poziomu regionalnego (NUTS 2)

Wyszczególnienie	Wstępny zestaw cech	Wyjściowy zestaw cech	Ostateczny zestaw cech
Ujęcie częściowe:			
<i>Ludność i osadnictwo</i>	51	42	16
<i>Rynek pracy i struktura gospodarki</i>	53	39	15
<i>Infrastruktura techniczna i dostępność przestrzenna</i>	66	61	15
<i>Sytuacja finansowa i poziom zamożności</i>	35	27	15
<i>Innowacyjna gospodarka i otoczenie biznesu</i>	41	14	13
Ujęcie całościowe:			
	246	183	74

W ten sposób uzyskano ostateczną, istotną merytorycznie i statystycznie z punktu widzenia celu prowadzonej analizy, geograficzną bazę obserwacji.

Weryfikacja merytoryczna i statystyczna cech doprowadziła do redukcji wyjściowej geograficznej bazy obserwacji i określenia jej ostatecznego zakresu, prowadząc do zmniejszenia liczby cech opisujących proces rozwoju społeczno-gospodarczego ze 183 do 74 w przypadku poziomu regionalnego (NUTS 2) oraz z 96 do 49 w przypadku poziomu lokalnego (NUTS 4) (patrz tab. 2 i 3, załącznik 1).

Tabela 3

Zakres redukcji geograficznej bazy obserwacji przyjętej w badaniu dla poziomu lokalnego (NUTS 4)

Wyszczególnienie	Wstępny zestaw cech	Wyjściowy zestaw cech	Ostateczny zestaw cech
Ujęcie częściowe:			
<i>Ludność i osadnictwo</i>	31	19	10
<i>Rynek pracy i struktura gospodarki</i>	27	20	8
<i>Infrastruktura techniczna i dostępność przestrzenna</i>	33	28	12
<i>Sytuacja finansowa i poziom zamożności</i>	29	26	16
<i>Innowacyjna gospodarka i otoczenie biznesu</i>	8	3	3
Ujęcie całościowe:			
	128	96	49

Przeprowadzona procedura konstrukcji i weryfikacji geograficznej bazy obserwacji prowadzi do oceny zasobu informacyjnego, jaki jest udostępniany przez GUS w zakresie danych odnoszących się do analizy zjawisk społeczno-gospodarczych na poziomie regionalnym i subregionalnym. Ocenę przeprowadzono z wykorzystaniem zastosowanego w projekcie ujęcia częściowego rozwoju społeczno-gospodarczego, tj. w układzie pięciu aspektów tego procesu. Ze względu na występującą asymetrię w dostępie danych w układzie przyjętych aspektów, większą uwagę zwrócono na te z nich, w których deficyty informacyjne są największe.

Ludność i osadnictwo

Zakres publicznych danych statystycznych w aspekcie ***Ludność i osadnictwo*** na poziomie NUTS 2 jest bardzo obszerny i może być oceniony jako wystarczający. Co prawda w strukturze wewnętrznej tych informacji wystę-

puje widoczna asymetria na niekorzyść danych dotyczących osadnictwa, ale należy ją uznać za oczywistą, wynikającą ze specyfiki tych dwóch grup danych. Należy zwrócić uwagę, że większość danych jest publikowanych w formie wartości nominalnej, co często skutkuje koniecznością przeprowadzenia nieskomplikowanych, ale czasochłonnych obliczeń polegających na relatywizacji informacji względem liczby ludności lub powierzchni danej jednostki, estymując wartości wskaźników natężenia, struktury czy dynamiki. Uwaga ta dotyczy przede wszystkim danych dotyczących osadnictwa, w przypadku których przykładowo obliczanie wartości wskaźnika udziału mieszkańców miast różnych klas wielkościowych, należy do szczególnie pracochłonnych. Ciągłość serii czasowych jest pełna i porównywalna, co wynika z braku zmian w metodologii ich zbierania lub obliczania wskaźników. Dane dotyczące sytuacji demograficznej i osadniczej stanowią zasób udostępniany bez opłat, co zwiększa możliwość ich powszechnego wykorzystania w analizach społeczno-gospodarczych na poziomie regionalnym.

Na poziomie subregionalnym (NUTS 4), podobnie jak na poziomie NUTS 2 zakres publicznych danych statystycznych w aspekcie *Ludność i osadnictwo* jest wystarczający, a dostęp nieodpłatny. Zidentyfikowane problemy pokrywają się z tymi, które wskazano dla poziomu regionalnego.

Rynek pracy i struktura gospodarki

Ogólna dostępność danych w aspekcie *Rynek pracy i struktura gospodarki* na poziomie jednostek NUTS 2 jest zadowalająca. Dostępne bezpłatnie statystyki publiczne dają możliwość wyprowadzenia lub bezpośrednio pobrania ok. 40 wskaźników odnoszących się do aktywności ekonomicznej ludności, poziomu zatrudnienia, poziomu i struktury bezrobocia, a także struktury gospodarczej rozpatrywanej zarówno sektorowo (branżowo) w świetle miernika zatrudnienia i wytworzonej WDB, jak i pod względem własnościowym i organizacyjno-prawnym. W analizowanym aspekcie pewną nadreprezentacją dostępnych nieodpłatnych danych statystycznych charakteryzuje się statystyka bezrobocia. Jest to konsekwencją prowadzenia bardzo szczegółowej analityki stanu rynku pracy w Polsce, której, co należy podkreślić, nie towarzyszy adekwatna szczegółowość monitorowania strony podażowej i popytowej rynku pracy. Głównym obszarem niedoboru informacji w aspekcie *Rynku pracy i struktury gospodarki* są dane na temat liczby podmiotów gospodarczych, liczby pracujących i wytworzonej WDB według klas wielkościowych przedsiębiorstw: a) mikroprzedsię-

biorstw (do 9 pracujących), b) pozostałych małych przedsiębiorstw (10–49 pracujących), c) przedsiębiorstw średnich (50–250 pracujących), d) przedsiębiorstw dużych. Wartościową poznawczo informacją statystyczną byłyby również dane o liczbie podmiotów gospodarczych różnych klas wielkościowych według sekcji PKD (np. liczba przedsiębiorstw o liczbie pracujących ponad 250 osób według sekcji PKD). Istotny obszar niedoboru informacji w zakresie danych o *Strukturze gospodarki* stanowią międzywojewódzkie powiązania przestrzenne podmiotów gospodarczych, np. powiązania długoterminowe dużych (zatrudniających ponad 250 pracowników) przedsiębiorstw, w tym np. powiązania kooperacyjne, podwykonawcze itp. Zasadniczym problemem utrudniającym lub wręcz uniemożliwiającym badanie serii czasowych na poziomie NUTS 2 w obszarze *Struktury gospodarki* ujmowanej według rodzajów działalności gospodarczej (branżowo) jest „przejście” z klasyfikacji PKD 2004 na klasyfikację PKD 2007 w przypadku danych ujmowanych według sekcji działalności gospodarczej. Przykładowo, dane o liczbie pracujących według sekcji A (i innych) dla lat 2000–2008 są zestawione według PKD 2004, natomiast te same dane dla lat 2009–2010 są już zestawione według PKD 2007 bez przeliczeń dla okresów wcześniejszych. Zakres nieodpłatnych publicznych danych statystycznych w aspekcie *Rynku pracy i struktury gospodarki* należy uznać za wystarczający dla prowadzenia podstawowych analiz na poziomie regionalnym. Podstawowym ich deficytem jest brak informacji na temat powiązań i przepływów międzyregionalnych. Wartościowym rozwiązaniem w zakresie udostępniania danych przez serwis www.stat.gov.pl (np. w ramach BDL) byłoby natomiast uruchomienie łatwo dostępnej zakładki informacyjnej (rubryka itp.) informującej o ważnych bieżących zmianach dokonanych w zakresie porządkowania (grupowania, zestawiania) danych statystycznych oraz o zmianach planowanych w najbliższym czasie (np. miesiącu, kwartale). Pewnym złagodzeniem problemu braku możliwości wykorzystania dłuższych serii czasowych byłoby wieloletnie równoległe publikowanie danych zestawionych według dwóch klasyfikacji, tj. starej i nowej PKD.

W przeciwieństwie do stanu odpowiadającemu poziomowi regionalnemu ogólna dostępność danych w aspekcie *Rynku pracy i struktury gospodarki* na poziomie jednostek NUTS 4 jest niezadowalająca. W podgrupie danych dotyczących *Rynku pracy* szczególnie dotkliwym brakiem jest deficyt danych o poziomie i strukturze bezrobocia dla pierwszych pięciu lat funkcjonowania powiatów (np. o stopie bezrobocia), który nie został uzupełniony przez GUS przez całe 15 lat funkcjonowania powiatów w Polsce.

W podgrupie danych opisujących *Strukturę gospodarki*, również zwłaszcza dla okresu do 2003 r., zaznacza się brak informacji o rozpatrywanej branżowo (sektory, PKD), własnościowo i wielkościowo (klasy wielkościowe przedsiębiorstw) strukturze działalności gospodarczej mierzonej liczbą przedsiębiorstw, liczbą pracujących i wielkością wytworzonej WDB. Podobnie jak na poziomie regionalnym, głównym obszarem niedoboru informacji w aspekcie *Rynku pracy i struktury gospodarki* na poziomie NUTS 4 są dane na temat liczby podmiotów gospodarczych, liczby pracujących i wytworzonej WDB według klas wielkościowych przedsiębiorstw oraz międzypowiatowych powiązań podmiotów gospodarczych, np. powiązania długoterminowe dużych (zatrudniających ponad 250 pracowników) przedsiębiorstw, w tym np. powiązania kooperacyjne, podwykonawcze itp. Na poziomie subregionalnym, podobnie jak w przypadku danych dla jednostek NUTS2, ze względu na zmianę klasyfikacji PKD 2004 na PKD 2007 utrudnione są analizy oparte na długich szeregach czasowych. Przykładowo dane o liczbie pracujących według trzech tradycyjnych sektorów dla lat 2003–2008 są zestawione według PKD 2004, natomiast te same dane dla lat 2005–2010 są już zestawione według PKD 2007. Zastanawiające jest to, że w przypadku tak podstawowych danych dla identyfikacji trendów rozwojowych, informacje przeliczone według obu klasyfikacji PKD ograniczają się tylko do lat 2005–2008.

Infrastruktura techniczna i dostępność przestrzenna

Zakres publicznych danych statystycznych w aspekcie *Infrastruktury technicznej i dostępności przestrzennej* na poziomie NUTS 2 jest dobry. Zwraca jednak uwagę brak lub ograniczony dostęp do danych dotyczących nowoczesnej infrastruktury, zwłaszcza telekomunikacyjnej: np. dostęp do Internetu w gospodarstwach domowych (jest udostępniany tylko na poziomie NUTS 1), brak danych na temat zakresu wykorzystania Internetu (e-zakupy, e-administracja, e-zdrowie, e-aktywności). W zasobach informacyjnych tego aspektu dominują standardowe dane dotyczące długości infrastruktury liniowej – drogi, koleje, kanalizacja, wodociągi, sieć gazowa. Główne deficyty informacji dotyczą wspomnianej już nowej infrastruktury telekomunikacyjnej (dostęp do Internetu gospodarstw domowych, przedsiębiorstw i zakres jego wykorzystania) oraz dostępności przestrzennej np. czasowej do ośrodków wojewódzkich i powiatowych (czas przejazdu), liczby i długości dróg wybudowanych i zmodernizowanych przy współfinansowaniu ze środków europejskich, a także informacji o stacjach/przy-

stankach kolejowych (gęstość/liczebność). Sporadycznie występują problemy metodologiczne dotyczące zmian definicji (np. zmiana definicji przyłączy gazowych od 2002 r. skutkuje zasadniczą zmianą wartości wskaźnika, który zaburza analizowany trend stanowiąc jedynie rezultat efektu statystycznego, a nie realnej zmiany). Większość danych analizowanego aspektu na poziomie regionalnym jest publikowana bezpłatnie, a w konsekwencji łatwo dostępna.

Dostęp do danych na poziomie NUTS 4 analizowanego aspektu jest przeciętny. Zasadniczo dane dostępne na obu poziomach są zbliżone. Głównym mankamentem danych na poziomie NUTS 4 jest jednak brak informacji dotyczących długości dróg wyższych kategorii niż powiatowe (wojewódzkie i krajowe), brak jakichkolwiek informacji dotyczących dostępności do Internetu gospodarstw domowych i przedsiębiorstw (na poziomie NUTS 2 informacje tego rodzaju dotyczą tylko przedsiębiorstw i są niepełne). W strukturze informacji na poziomie subregionalnym, podobnie jak na poziomie NUTS 2, dominują standardowe dane dotyczące długości infrastruktury liniowej – drogi powiatowe i gminne, kanalizacja, wodociągi, sieć gazowa, itp. Brakuje natomiast informacji na temat nowej infrastruktury telekomunikacyjnej i zakresu jej wykorzystania. Informacje zbierane na poziomie subregionalnym w aspekcie *Infrastruktury technicznej i dostępności przestrzennej* są w większości publikowane bezpłatnie, a w konsekwencji łatwo dostępne.

Sytuacja finansowa i poziom zamożności

Ogólny dostęp do danych w aspekcie *Sytuacji finansowej i poziomu zamożności* na poziomie NUTS 2 można ocenić jako relatywnie dobry, choć nie zawsze bezpłatny. Należy jednak podkreślić, że największym mankamentem nie jest zakres udostępnianych danych ale ich mała szczegółowość, zwłaszcza struktura np. uwzględniająca sektory gospodarki, sekcje PKD, wielkość podmiotów gospodarczych lub właściwa, tj. jednolicie interpretowana klasyfikacja dochodów i wydatków samorządów lokalnych. Należy podkreślić, że odpłatne dane gromadzone dla przedsiębiorstw z zastosowaniem formularza F02 są bardzo rozbudowane i zawierają m.in. gotowe wskaźniki, tj. wskaźnik rentowności obrotu brutto (tj. zysk brutto/przychód ogółem); wskaźnik płynności finansowej I stopnia (tj. kapitał własny/aktywa trwałe); wskaźnik poziomu kosztów z całokształtu działalności (tj. koszty ogółem, przychody ogółem). Do głównych braków w przekroju regionalnym analizowanego aspektu zaliczyć należy:

1. Elementy rachunków narodowych/regionalnych w przekrojach regionalnych:
 - PKB w cenach stałych (umożliwiająca badanie długich serii danych, pozwalająca na estymację wartości konwergencji) – dane dostępne od 2004 r. – konieczność obliczeń dla okresów wcześniejszych na podstawie PKB w cenach realnych z zastosowaniem jako deflatora wskaźnika cen konsumpcyjnych i przemysłowych (inflacji).
 - Udział poszczególnych sektorów instytucjonalnych (tj. samorządów i sektora rządowego, przedsiębiorstw i gospodarstw domowych) w kształtowaniu PKB poszczególnych województw.
 - Udział poszczególnych sektorów instytucjonalnych według nakładów na środki trwałe – wydatki inwestycyjne.
 - Relacja oszczędności do PKB w poszczególnych sektorach instytucjonalnych (tj. samorządów i sektora rządowego, przedsiębiorstw i gospodarstw domowych) w %.
2. Dostęp do rynków finansowych jako potencjalny czynnik wpływający na rozkład kapitału finansowego i jego przestrzenną akumulację.
 - Dostępność do usług i produktów bankowych (możliwa do pozyskania przez GUS przez współpracę z Narodowym Bankiem Polskim): np. dostępność kredytów, przestrzenne zróżnicowanie warunków kredytowania, dane finansowe dotyczące sektora instytucji finansowych i ubezpieczeniowych według podsektorów.
3. Wartość zagranicznych inwestycji bezpośrednich – przekrój regionalny (możliwość pozyskania przez GUS przez współpracę z Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych, która udostępnia tego rodzaju dane bez ich agregacji w układzie jednostek przestrzennych).
4. Dane dotyczące wielkości importu i eksportu (możliwość pozyskania przez GUS przez współpracę z Izłą Celną).
5. Dane finansowe dotyczące gospodarstw domowych według podsektorów (miejsca pracy głowy rodziny).
6. Dane dotyczące poziomu zadłużenia samorządów regionalnych (możliwość pozyskania przez GUS przez współpracę z Ministerstwem Finansów).

Podobnie jak to ma miejsce w poprzednich aspektach procesu rozwoju społeczno-gospodarczego, zmiana klasyfikacji PKD 2004/2007 uniemożliwia wykorzystanie danych w długich seriach czasowych. Ze względu na konieczność uzupełnienia zakresu informacji dla analizowanego aspektu skorzystano z dostępnej odpłatnie usługi „opracowania” danych przez

GUS. Niestety pozyskane w ten sposób dane dotyczące finansów przedsiębiorstw, okazały się niepełne (zawierają duże braki) szczególnie w kategorii *dotacje dla przedsiębiorstw*, co jest istotne w ocenie polityki regionalnej skierowanej do tego sektora. Brak ciągłości informacji uniemożliwił wykorzystanie tych danych w badaniu. Ponadto należy zwrócić uwagę, na brak informacji na temat metodologii gromadzenia zakupionych („opracowanych”) danych dotyczących przedsiębiorstw. Wątpliwości budzi to, że podawana w uzyskanych z GUS zestawieniach liczba podmiotów nie pokrywa się z liczbą podmiotów w województwie, która publikowana jest w rocznikach statystycznych.

Dostęp do danych w aspekcie *Sytuacji finansowej i poziomu zamożności* na poziomie subregionalnym, podobnie jak poziomie regionalnym, jest relatywnie dobry. Większość problemów występujących na tym poziomie przestrzennym odpowiada wskazanym wcześniej deficytom zidentyfikowanym na poziomie NUTS 2. Największe ograniczenia występują w zakresie porównań danych dla poziomu regionalnego i subregionalnego odnoszących się do poziomu zamożności. Wydaje się jednak, że jest to przeszkoda trudna do pokonania, jeśli chodzi o metodologię gromadzenia wiarygodnych danych np. w odniesieniu do struktury wydatków konsumpcyjnych. Szczególnie istotną cechą, która nie jest mierzona na poziomie lokalnym (NUTS 4) jest zróżnicowanie wynagrodzeń w podziale na sektory gospodarki lub sekcje PKD, a także niska dostępność danych dotyczących poziomu zamożności gospodarstw domowych uniemożliwiająca analizy polaryzacji dochodów (polaryzacji społecznej) na poziomie subregionalnym i lokalnym. Zakres danych dotyczących poziomu zamożności powinien być poszerzony o informacje na temat gospodarstw domowych (ew. klientów detalicznych banków) posiadających oszczędności, według rodzaju oszczędności (lokaty, fundusze powiernicze, itp.) oraz gospodarstw domowych (ew. klientów detalicznych banków) mających zadłużenie, które gromadzone są przez Narodowy Bank Polski. Z punktu widzenia celów *Strategii Europa 2020* [2010] zasób informacyjny powinien być powiększony, także o dane dotyczące udziału osób zagrożonych ubóstwem według granic ubóstwa (relatywnej, ustawowej, minimum egzystencji, subiektywnej) według typów gospodarstw domowych oraz według źródeł utrzymania (pracowników, rolników, emerytów, itp.). Ważnym deficytem, podobnym jak na poziomie regionalnym jest także brak danych na temat poziomu i struktury zadłużeń samorządu lokalnego (dane gromadzone przez Ministerstwo Finansów). Braki w zakresie informacji odnoszącej się do sytuacji

finansowej przedsiębiorstw oraz jakości danych pozyskanych w formie „opracowanego” materiału przez GUS, odpowiadają wcześniej wskazanym na poziomie regionalnym.

Innowacyjna gospodarka i otoczenie biznesu

Niewielki zakres danych dotyczących instytucji otoczenia biznesu, ich wzajemnych powiązań, efektów ich działalności uniemożliwia prowadzenie wyczerpujących analiz stanu i zmian ***Innowacyjnej gospodarki i otoczenia biznesu*** na poziomie regionalnym. Brakuje zwłaszcza danych dotyczących powiązań przedsiębiorstw z instytucjami otoczenia biznesu lub tylko środowiska innowacyjnego (współpracy z tymi instytucjami). Bardzo potrzebny byłby wskaźnik udziału przedsiębiorstw współpracujących z instytucjami otoczenia biznesu. Obecnie zasoby informacyjne zawierają dane na temat liczby przedsiębiorstw współpracujących w zakresie innowacyjności, ale nie wiadomo z kim współpracują te podmioty oraz co jest przedmiotem tej współpracy (konieczność uszczegółowienia, kategoryzacji: staże, wspólne projekty, wymiana doświadczeń, wymiana pracowników, na podstawie danych zbieranych w ankiecie przez GUS). Dodatkowym uwarunkowaniem utrudniającym prowadzenie analiz stanu i przemian innowacyjnej gospodarki i otoczenia biznesu, zwłaszcza w dłuższych seriach obserwacji jest brak możliwości porównań danych dotyczących liczby pracujących i podmiotów gospodarczych zebranych w układzie PKD 2004 i PKD 2007 (dane według klasyfikacji PKD 2007 zostały przeliczone wstecznie jedynie do 2005 r.). Udostępniane informacje nie obejmują danych na temat wyposażenia instytucjonalnego sfery otoczenia biznesu. Brak informacji na temat liczby agencji rozwoju regionalnego, fundacji i stowarzyszeń rozwoju, organizacji gospodarczych itp., które pozyskuje się z portali oraz baz internetowych prowadzonych przez instytucje pozarządowe. Informacje na temat komercyjnych firm świadczących usługi dla biznesu (liczba i zatrudnienie) w układzie działów i klas są udostępniane przez GUS po „opracowaniu” za odpłatnością. Należy podkreślić, że dane dotyczące zatrudnienia w sektorach wysokiej techniki (sektorach produkcyjnych wysokiej techniki i usługach o wysokim nasyceniu wiedzą) na poziomie regionalnym są udostępniane przez GUS tylko odpłatnie.

W chwili obecnej dane dotyczące ***Innowacyjnej gospodarki i otoczenia biznesu*** na poziomie NUTS 4 są praktycznie niedostępne (nawet w przypadku odpłatnego zamówienia ze względu na ochronę danych), co uniemożliwia analizę rozwoju innowacyjności gospodarki na tym poziomie

przestrzennym. Argumentacja stosowana w tym zakresie przez GUS jest wątpliwa na poziomie powiatów, na którym można zastosować agregację danych np. w układzie sektorów wysokiej techniki, która uniemożliwi identyfikację poszczególnych podmiotów. Zakres przedmiotowy oczekiwanych danych odpowiada wskazanemu na poziomie regionalnym.

3. Wnioski i rekomendacje

Przeprowadzona analiza pozwala na sformułowanie wniosków i rekomendacji odnoszących się do zasobu informacyjnego oraz możliwości wskaźnikowania zjawisk społeczno-ekonomicznych w badaniach regionalnych w Polsce. Dotyczą one następujących problemów:

- W aspekcie **Ludność i osadnictwo** należy zwiększyć liczbę publikowanych wskaźników, co zmniejszy czasochłonność ich estymacji, zwłaszcza w zakresie informacji dotyczących osadnictwa. Należy także dążyć do ujednoczenia okresu dostępnych danych tego samego rodzaju dla jednostek NUTS 2 i NUTS 4, np.: zgony według przyczyn dla jednostek NUTS 2 dostępne są w latach 1999–2012, a dla jednostek NUTS 4 w latach 2002–2012.
- W aspekcie **Rynek pracy i struktura gospodarki** rekomenduje się zwiększenie dostępności do danych o liczbie jednostek gospodarczych, liczbie pracujących i produktywności w układzie klas wielkościowych przedsiębiorstw (podmioty mikro, małe, średnie, duże). Należy także dążyć do zebrania i udostępnienia informacji statystycznej na temat międzywojewódzkich i międzypowiatowych gospodarczych (rynkowych) powiązaniach przestrzennych dużych podmiotów gospodarczych. Z punktu widzenia konieczności spełnienia warunków metodologicznych stawianych w wielu analizach ekonometrycznych dotyczących długich serii czasowych pilną potrzebą jest konieczność równoległego przeliczenia danych bazujących na klasyfikacjach PKD 2004 i PKD 2007. Ważnym wyzwaniem z punktu widzenia analizy trendów rozwojowych jest podjęcie próby estymacji danych/informacji statystycznej o poziomie i strukturze bezrobocia, a także o strukturze gospodarczej w układzie NUTS 4, odnoszącej się do pierwszych pięciu lat funkcjonowania powiatów (1999–2004).
- W aspekcie **Infrastruktura i dostępność przestrzenna** należy zwiększyć liczbę publikowanych danych dotyczących infrastruktury telekomunikacyjnej (dostępność Internetu i zakres jego wykorzystania). Ze względu

na ogólne potrzeby informacyjne badań regionalnych, jak również wynikające z ewaluacji polityki rozwoju realizowanej zgodnie z podejściem polaryzacyjno-dyfuzyjnym należy także wdrożyć zbieranie i publikowanie danych dotyczących dostępności przestrzennej ośrodków wojewódzkich i powiatowych (np. dostępność czasowa – czas przejazdu).

- W aspekcie *Sytuacja finansowa i poziom zamożności* należy zadbać o gromadzenie i udostępnianie danych dotyczących przedsiębiorstw z uwzględnieniem ich struktury: wielkościowej, według sekcji PKD i sektorów instytucjonalnych gospodarki oraz kapitałowej (udział kapitału zagranicznego). Zasadniczym brakiem jest deficyt informacji na temat bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz handlu zagranicznego, co uniemożliwia analizowanie wielkości, struktury i kierunków przepływów kapitału inwestycyjnego oraz wymiany międzynarodowej. Brakuje informacji na temat poziomu zadłużenia samorządu regionalnego i lokalnego, co w warunkach tak intensywnych procesów inwestycyjnych w kraju, w tym współfinansowanych z europejskich środków publicznych, staje się istotnym deficytem. Na poziomie subregionalnym brakuje również informacji na temat poziomu zamożności gospodarstw domowych, a w szczególności poziomu wynagrodzeń w podziale na sekcje PKD lub sektory gospodarki, w tym informacji dotyczących poziomu zagrożenia ubóstwem.
- W aspekcie *Innowacyjna gospodarka i otoczenie biznesu* należy doprowadzić do rozszerzenia zakresu zbierania danych statystycznych dotyczących otoczenia biznesu oraz innowacyjności o różnego rodzaju formy współpracy i relacji (np. wspólna realizacja projektów, staży itp.) między instytucjami otoczenia biznesu a przedsiębiorstwami. Niezbędne jest także udostępnienie danych dotyczących liczby instytucji: agencji i fundacji rozwoju gospodarczego, organizacji gospodarczych. Należy zadbać o zwiększenie możliwości porównań statystyk dotyczących struktury zatrudnienia lub podmiotów gospodarczych działających w sektorze innowacyjnym oraz współpracujących z otoczeniem biznesu w latach 2000–2011, przez udostępnienie tych danych w układzie obu wersji Polskiej Klasyfikacji Działalności: PKD 2004 i PKD 2007 z zastosowaniem przeliczeń wstecznych oraz dla okresów przyszłych. W przypadku poziomu subregionalnego należy stworzyć system informacyjny monitorujący stan i przemiany innowacyjnej gospodarki i otoczenia biznesu, który w chwili obecnej nie istnieje.
- GUS powinien odgrywać rolę instytucji integrującej zasób informacji statystycznej. Szczególne znaczenie w tym zakresie ma współpraca GUS

z Narodowym Bankiem Polskim, Ministerstwem Finansów, Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych, Izłąą Celną.

- GUS jako instytucja publiczna odpowiedzialna za gromadzenie i udostępnianie zasobów informacyjnych nie powinien ograniczać dostępu do zgromadzonych danych stosując praktykę oferowania odpłatnej usługi „opracowania” danych. Tym samym dostęp do informacji publicznej przestaje być wolny i bezpłatny, a instytucje naukowe powołane do prowadzenia badań dokonują swoistego transferu środków publicznych, otrzymanych np. w Narodowym Centrum Nauki, wykorzystując je do zakupu danych w GUS. Ponadto, należy zwrócić uwagę, że dane udostępniane odpłatnie nie są kompletne, a ich jakość nie zawsze jest najwyższa (niepełne serie danych, brak zgodności liczby obiektów między danymi zakupionymi a danymi dotyczącymi tych obiektów, udostępnianymi w statystyce publicznej – np. dane dotyczące sytuacji finansowej przedsiębiorstw).
- Rozwijając funkcje badawcze GUS powinien pamiętać o swoim podstawowym zadaniu, którym jest gromadzenie i udostępnianie informacji statystycznej. Przygotowywanie raportów badawczych nie może być przyczyną opóźniania dostępu do zgromadzonej informacji publicznej, co niestety staje się niepokojącą praktyką (np. dane na temat dojazdów do pracy).

Literatura

- Borowczak A., 2011, *Polityka wyrównawcza państwa wobec zróżnicowanej sytuacji finansowej polskich województw*, [w:] *Zróżnicowania regionalne w Polsce*, P. Churski (red.). Biuletyn KPZK PAN, z. 248, Warszawa, s. 107–125.
- Churski P., 2011, *Obszary wzrostu i obszary stagnacji gospodarczej w Polsce – kontekst teoretyczny*, [w:] *Zróżnicowania regionalne... op. cit.*, s. 9–43.
- Churski P., 2012, *Zróżnicowanie przestrzenne obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej w Polsce – wyzwania dla polskiej polityki spójności po 2013 r.*, [w:] *Wyzwania polityki regionalnej*, S. Ciok, A. Raczyk (red.). Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, 27, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, s. 27–40.
- Churski P., 2013, *Zmienność rozkładu przestrzennego obszarów wzrostu i obszarów stagnacji gospodarczej w Polsce – uwarunkowania i konsekwencje*, [w:] *Badania miejskie i regionalne. Doświadczenia i perspektywy*, F. Kuźnik (red.). Studia KPZK PAN, t. CLIII, Warszawa, s. 112–128.
- Churski P., Dominiak J., 2012, *Rola innowacji w kształtowaniu regionów wzrostu i stagnacji w Polsce*. Studia Regionalne i Lokalne, 4(50), EUROREG, UW, Warszawa, s. 54–77.

- Churski P., Hauke J., 2012, *Polycentric Development and Growth Areas*, [w:] *Territorial Cohesion Policy in Poland – Issues in Impact Assessment*, T. Markowski, M. Turała (red.). Studia Regionalia KPZK PAN, t. 33, Warszawa, s. 79–96.
- Churski P., Borowczak A., 2013, *Spatial and Temporal Distribution of Economic Growth and Stagnation Areas in Poland – Challenges for Polish Cohesion Policy after 2013*, [w:] *Territorial Cohesion in Europe*, I. P. Kovacs, J. Scott, Z. Gal, (red.). Institute for Regional Studies Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, Pecs, s. 424–434.
- Churski P., Dominiak J., 2013, *The Impact of Innovations on Growth and Stagnation Regions in Poland*. European Planning Studies, Carfax, Publishing, DOI:10.1080/09654313.2013.767494.<http://dx.doi.org/10.1080/09654313.2013.767494>.
- Dolata M., 2011, *Regionalne zróżnicowanie struktury gospodarki i rynku pracy w Polsce i w Niemczech*. Biuletyn KPZK PAN, z. 248, Warszawa, s. 125–154.
- Dominiak J., 2013, *Conditions of Socio-economic Development of Spatial Systems*, Z. Ziolo, T. Rachwał (red.). Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, nr 22, Kraków.
- Dominiak J., Konecka-Szydłowska B., 2012, *Social Capital in the Poznań Agglomeration*. Bulletin of Geography. Socio-economic Series, 18, s. 5–14.
- Ekspercki Projekt Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2033*, Zespół Ekspertów Naukowych ds. Zagospodarowania Przestrzennego Kraju powołany przez MRR, Warszawa, grudzień, 2008.
- Europa 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komunikat Komisji, COM (2010) 2020, 3.03.2010, Bruksela.
- Eurostat*, 2013, Serwis internetowy Biura Statystycznego Komisji Europejskiej: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>, pobrano 16.02.2014.
- Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wnioski z analiz*, Raporty 2009, MRR, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030*, Zespół Ekspertów Naukowych ds. Zagospodarowania Przestrzennego Kraju powołany przez MRR, Warszawa, 25 stycznia, 2011.
- Konecka-Szydłowska B., Hauke J., 2013, *Obszary wzrostu i stagnacji w aspekcie urbanizacyjno-środowiskowym. Przykład Polski – wymiar lokalny*. [w:] *Lokalne i regionalne problemy gospodarki przestrzennej*, W. Gulczyński (red.). Wyd. WSB, Gorzów Wlkp., s. 61–77.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*. Tekst uchwalony 2 kwietnia 1997 r. przez Zgromadzenie Narodowe. D.U. 1997, Nr. 78, poz. 483, z późn. zmian.
- Kossowski T., Perdał R., Hauke J., 2013, *Identyfikacja efektów przestrzennych w badaniu obszarów wzrostu i stagnacji w Polsce w zakresie infrastruktury technicznej*, [w:] *Lokalne i regionalne problemy... op. cit.*, s. 79–97.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie*, 2010, MRR, Warszawa (wraz z Załącznikiem).
- Perdał R., 2011, *Regionalne zróżnicowanie poziomu dostępu i wykorzystania Internetu w Polsce*. Biuletyn KPZK PAN, z. 248, Warszawa, s. 85–105.
- Perdał R., Borowczak A., 2012, *Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju infrastruktury technicznej w kontekście sytuacji finansowej samorządów lokalnych w Polsce*, [w:] *Badania regionalnych i lokalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych*, D. Ilnicki, K. Janc (red.). Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, 29, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, s. 59–74.

Sprawne Państwo 2020, 2013, Strategia, Uchwała nr 17 Rady Ministrów z 12 lutego 2012 r. w sprawie przyjęcia strategii „Sprawne Państwo 2020”, Monitor Polski 2013, poz. 136, t. 1.

Strategia Rozwoju Kraju 2007–2015, 2006, MRR, Warszawa.

Tatała M., 2012, *GUS ogranicza dostęp do statystyki publicznej*. Komunikat nr 11 z 17 lipca 2012 r. Forum Obywatelskiego Rozwoju, Warszawa.

Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej. Dz.U. 2001, Nr 112, poz. 1198, z późn. zmian.

Wspólne działania na rzecz wzrostu i zatrudnienia: wspólnotowy program lizboński. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, 20.07.2005 r., COM (2005) 330 końcowy, SEC (2005) 981.

ZAŁĄCZNIK 1

**Wykaz cech przyjętych w ostatecznej geograficznej bazie obserwacji
w badaniu realizowanym w ramach projektu
*Rozwój społeczno-gospodarczy a kształtowanie się obszarów wzrostu
i obszarów stagnacji gospodarczej***

Tabela 1

Wykaz cech przyjętych w ostatecznej geograficznej bazie obserwacji
do analizy w aspekcie **Ludność i osadnictwo**

Ludność i osadnictwo — poziom regionalny (NUTS 2) — 16 cech		
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Ludność
2.00.1.01	1.1.N2.1.(2)	Dynamika liczby ludności ogółem w % w stosunku do roku wyjściowego
2.00.1.02	1.1.N2.2.(2)	Dynamika liczby ludności miejskiej w % w stosunku do roku wyjściowego
2.00.1.04	1.1.N2.5.	Gęstość zaludnienia w os/km ² ludności ogółem
2.00.1.05	1.1.N2.6.	Gęstość zaludnienia w os/km ² ludności miejskiej
2.00.1.07	1.1.N2.9.	Saldo przyrostu naturalnego w ‰ ludność ogółem
2.00.1.08	1.1.N2.12.	Saldo migracji w ‰ ludność ogółem
2.00.1.09	1.1.N2.20.	Saldo migracji zagranicznych w ‰ ogółem
2.00.1.12	1.1.N2.23.	Przyrost rzeczywisty ludności w ‰ ludność ogółem
2.00.1.14	1.1.N2.28	Wskaźnik zgonów niemowląt w ‰
2.00.1.15	1.1.N2.29.	Współczynnik dynamiki demograficznej (liczba urodzeń do liczby zgonów)
2.00.1.16	1.1.N2.31.	Udział mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym w % ogółem
2.00.1.17	1.1.N2.34.	Wskaźnik obciążenia ekonomicznego – liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
2.00.1.18	1.1.N2.37.(1)	Przeciętne trwanie życia ogółem

Tabela 1 (cd.)

nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Osadnictwo
2.00.1.19	1.2.N2.1.	Poziom urbanizacji: odsetek ludności miejskiej (%)
2.00.1.21	1.2.N2.3.(2)	Udział ludności miast średnich w %
2.00.1.22	1.2.N2.7.	Wskaźnik dominacji miasta największego mierzony ilorazem liczby ludności miasta największego i drugiego pod względem wielkości
Ludność i osadnictwo — poziom lokalny (NUTS 4) — 10 cech		
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Ludność
4.00.1.01	1.1.N4.1.(2)	Dynamika liczby ludności ogółem w % w stosunku do roku wyjściowego
4.00.1.02	1.1.N4.5.	Gęstość zaludnienia w os/km ² ogółem
4.00.1.03	1.1.N4.7.	Saldo przyrostu naturalnego w ‰ ludność ogółem
4.00.1.04	1.1.N4.8.	Saldo migracji w ‰ ludność ogółem
4.00.1.05	1.1.N4.14.	Przyrost rzeczywisty ludności w ‰ ludność ogółem
4.00.1.08	1.1.N4.17.	Współczynnik dynamiki demograficznej (liczba urodzeń do liczby zgonów)
4.00.1.09	1.1.N4.18.	Wskaźnik obciążenia ekonomicznego – liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, ogółem
4.00.1.10	1.1.N4.20.	Udział mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym w % ogółem
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Osadnictwo
4.00.1.11	1.2.N4.1.	Poziom urbanizacji: odsetek ludności miejskiej (%)
4.00.1.12	1.2.N4.2.	Poziom urbanizacji: gęstość sieci miast na 100 km ²

Źródło: Opracowanie własne (tab. 1–5).

Tabela 2

Wykaz cech przyjętych w ostatecznej geograficznej bazie obserwacji do analizy w aspekcie **Rynek pracy i struktura gospodarki**

Rynek pracy i struktura gospodarki – poziom regionalny (NUTS 2) – 15 cech		
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Rynek pracy
2.00.2.01	2.1.N2.7	Stopa bezrobocia rejestrowanego ogółem (w %)
2.00.2.02	2.1.N2.10	Stopa bezrobocia rejestrowanego w miastach (w %)
2.00.2.03	2.1.N2.11	Stopa bezrobocia rejestrowanego na wsi (w %)
2.00.2.04	2.1.N2.12	Bezrobotni mężczyźni w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)
2.00.2.05	2.1.N2.14	Bezrobotni w wieku do 34 lat w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)
2.00.2.06	2.1.N2.20	Bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych ogółem (w %)
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Strukturę gospodarki
2.00.2.07	2.2.N2.2	Pracujący w przemyśle w liczbie pracujących ogółem w gospodarce narodowej (w %)
2.00.2.08	2.2.N2.3	Pracujący w usługach w liczbie pracujących ogółem w gospodarce narodowej (w %)
2.00.2.09	2.2.N2.4	Wartość dodana brutto wytworzona w rolnictwie w całkowitej WDB wytworzonej w gospodarce (w %)
2.00.2.10	2.2.N2.5	Wartość dodana brutto wytworzona w przemyśle w całkowitej WDB wytworzonej w gospodarce (w %)
2.00.2.11	2.2.N2.6	Wartość dodana brutto wytworzona w usługach w całkowitej WDB wytworzonej w gospodarce (w %)
2.00.2.12	2.2.N2.12	Wartość dodana brutto wytworzona w sekcjach I-K (PKD 2004) w całkowitej WDB wytworzonej w gospodarce (w %)
2.00.2.13	2.2.N2.13	Pracujący w gospodarce w przedsiębiorstwach własności prywatnej w ogólnej liczbie pracujących (w %)
2.00.2.14	2.2.N2.14	Pracujący w przedsiębiorstwach własności zagranicznej w ogólnej liczbie pracujących w sektorze prywatnym (w %)
2.00.2.15	2.2.N2.17	Pracujący w podmiotach własności Skarbu Państwa w ogólnej liczbie pracujących w sektorze publicznym (w %)

Tabela 2 (cd.)

Rynek pracy i struktura gospodarki – poziom lokalny (NUTS 4) – 8 cech		
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Rynek pracy
4.00.2.01	2.1.N4.1	Bezrobotni w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %)
4.00.2.02	2.1.N4.2	Bezrobotni mężczyźni w ogólnej liczbie mężczyzn w wieku produkcyjnym (w %)
4.00.2.03	2.1.N4.6	Bezrobotni mężczyźni w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)
4.00.2.04	2.1.N4.8	Bezrobotni w wieku do 34 lat w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)
4.00.2.05	2.1.N4.10	Bezrobotni z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)
4.00.2.06	2.1.N4.107	Bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych ogółem (w %)
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Strukturę gospodarki
4.00.2.07	2.2.N4.108	Pracujący w przemyśle w ogólnej liczbie pracujących włącznie z rolnictwem indywidualnym (w %, PKD 2004, 2007)
4.00.2.08	2.2.N4.109	Pracujący w usługach w ogólnej liczbie pracujących włącznie z rolnictwem indywidualnym (w %, PKD 2004, 2007)

Tabela 3

Wykaz cech przyjętych w ostatecznej geograficznej bazie obserwacji
do analizy w aspekcie
Infrastruktura techniczna i dostępność przestrzenna

Infrastruktura techniczna i dostępność przestrzenna – poziom regionalny (NUTS 2) – 15 cech		
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Infrastrukturę techniczną i dostępność przestrzenną
2.00.3.02	3.1.N2.1. (2)	Gęstość dróg ogółem – metoda (2)
2.00.3.04	3.1.N2.2. (2)	Gęstość dróg krajowych – metoda (2)
2.00.3.13	3.1.N2.8. (2)	Gęstość autostrad i dróg ekspresowych – metoda (2)
2.00.3.15	3.1.N2.9. (2)	Gęstość dróg wojewódzkich – metoda (2)
2.00.3.17	3.1.N2.10. (2)	Gęstość dróg powiatowych i gminnych – metoda (2)
2.00.3.19	3.1.N2.12.	% dróg wojewódzkich ulepszonych

Tabela 3 (cd.)

nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące <i>Infrastrukturę techniczną i dostępność przestrzenną</i>
2.00.3.20	3.1.N2.13.	% dróg powiatowych i gminnych ulepszonych
2.00.3.22	3.1.N2.14. (2)	Gęstość linii kolejowych ogółem – metoda (2)
2.00.3.32	3.1.N2.20.	Udział linii kolejowych zelektryfikowanych w ogólnej długości linii kolejowych (w %)
2.00.3.38	3.1.N2.29.	% ludności korzystającej z sieci gazowej
2.00.3.39	3.1.N2.30.	% ludności korzystającej z sieci wodociągowej
2.00.3.41	3.1.N2.102.	Liczba pasażerokilometrów w transporcie samochodowym zarobkowym
2.00.3.48	3.2.N2.100.	Długość linii regularnej komunikacji autobusowej ogółem (w km)
2.00.3.52	3.1.N2.200	% ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków
2.00.3.58	3.1.N2.206	Liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie
Infrastruktura techniczna i dostępność przestrzenna — poziom lokalny (NUTS 4) — 12 cech		
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące <i>Infrastrukturę techniczną i dostępność przestrzenną</i>
4.00.3.04	3.1.N4.2. (2)	Gęstość dróg powiatowych – metoda (2)
4.00.3.06	3.1.N4.3. (2)	Gęstość dróg gminnych – metoda (2)
4.00.3.08	3.1.N4.5.	% dróg powiatowych ulepszonych
4.00.3.09	3.1.N4.6.	% dróg gminnych ulepszonych
4.00.3.11	3.1.N4.7. (2)	Gęstość dróg powiatowych i gminnych o nawierzchni ulepszonej – metoda (2)
4.00.3.12	3.1.N4.10.	Gęstość sieci ciepłowniczej
4.00.3.13	3.1.N4.11.	Gęstość sieci gazowej
4.00.3.14	3.1.N4.12.	Gęstość sieci wodociągowej
4.00.3.16	3.1.N4.15.	% ludności korzystającej z sieci gazowej
4.00.3.17	3.1.N4.16.	% ludności korzystającej z sieci wodociągowej
4.00.3.19	3.1.N4.200	% ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków
4.00.3.25	3.1.N4.206	Liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie

Tabela 4

Wykaz cech przyjętych do analizy w ostatecznej geograficznej bazie obserwacji w aspekcie **Sytuacja finansowa i poziom zamożności**

Sytuacja finansowa i poziom zamożności — poziom regionalny (NUTS 2) — 15 cech		
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Sytuację finansową
2.00.4.02	4.1.N2.4	Wskaźnik udziału dochodów własnych JST w dochodach JST ogółem
2.00.4.03	4.1.N2.5	Udział dochodów transferowych przekazanych z budżetu państwa w dochodach JST ogółem
2.00.4.05	4.1.N2.7	Wskaźnik udziału wydatków majątkowych JST w relacji do wydatków majątkowych budżetu państwa
2.00.4.06	4.1.N2.101	Wartość alokacji środków europejskich w przeliczeniu na 1 mieszkańca
2.00.4.07	4.2.N2.5	Kapitał zapasowy na podmiot gospodarczy
2.00.4.09	4.2.N2.7	Zobowiązania długoterminowe – kredyty i pożyczki na podmiot gospodarczy
2.00.4.10	4.2.N2.8	Zobowiązania krótkoterminowe – kredyty i pożyczki na podmiot gospodarczy
2.00.4.11	4.2.N2.10	Wartość nakładów inwestycyjnych na podmiot gospodarczy
2.00.4.14	4.2.N2.13	Wskaźnik rentowności obrotu brutto na podmiot gospodarczy
2.00.4.15	4.2.N2.14	Wskaźnik płynności finansowej I stopnia na podmiot gospodarczy
2.00.4.16	4.2.N2.15	Wskaźnik poziomu kosztów z całokształtu działalności na podmiot gospodarczy
2.00.4.17	4.3.N2.1	Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę ogółem
2.00.4.18	4.3.N2.5	Przeciętna wartość pozarolniczych świadczeń socjalnych na osobę
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Poziom zamożności
2.00.4.19	4.3.N2.6	Przeciętna wartość rolniczych świadczeń socjalnych na osobę
2.00.4.20	4.3.N2.7	Przeciętne miesięczne wydatki na osobę w gospodarstwie domowym

Tabela 4 (cd.)

Sytuacja finansowa i poziom zamożności – poziom lokalny (NUTS 4) - 16 cech		
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Sytuację finansową
4.00.4.01	4.1.N4.1	Udział dochodów własnych w budżetach JST
4.00.4.05	4.1.N4.5	Wartość transferów publicznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca
4.00.4.06	4.1.N4.7	Wartość wydatków inwestycyjnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca
4.00.4.07	4.1.N4.8	Dynamika wydatków inwestycyjnych
4.00.4.08	4.1.N4.101	Wartość alokacji środków europejskich w przeliczeniu na 1 mieszkańca
4.00.4.09	4.2.N4.5	Kapitał zapasowy na podmiot gospodarczy
4.00.4.10	4.2.N4.6	Zysk/strata brutto na podmiot gospodarczy
4.00.4.11	4.2.N4.7	Zobowiązania długoterminowe – kredyty i pożyczki na podmiot gospodarczy
4.00.4.12	4.2.N4.8	Zobowiązania krótkoterminowe – kredyty i pożyczki na podmiot gospodarczy
4.00.4.13	4.2.N4.10	Wartość nakładów inwestycyjnych na podmiot gospodarczy
4.00.4.14	4.2.N4.11	Wartość brutto środków trwałych w gospodarce narodowej na podmiot gospodarczy
4.00.4.15	4.2.N4.12	Nakłady brutto na środki trwałe na podmiot gospodarczy
4.00.4.16	4.2.N4.13	Wskaźnik rentowności obrotu brutto na podmiot gospodarczy
4.00.4.17	4.2.N4.14	Wskaźnik płynności finansowej I stopnia na podmiot gospodarczy
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Poziom zamożności
4.00.4.19	4.3.N4.2	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej
4.00.4.20	4.3.N4.3	Wydatki jednostek samorządu lokalnego (powiatów i gmin) na pomoc i opiekę społeczną

Tabela 5

Wykaz cech przyjętych do analizy w ostatecznej geograficznej bazie obserwacji w aspekcie **Innowacyjna gospodarka i otoczenie biznesu**

Innowacyjna gospodarka i otoczenie biznesu – poziom regionalny (NUTS 2) - 13 cech		
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Innowacyjną gospodarkę i otoczenie biznesu
2.10.5.01	5.1.N2.1.	Liczba jednostek sfery B+R
2.10.5.02	5.1.N2.2.	Udział w krajowym zatrudnieniu w działalności B+R
2.10.5.03	5.1.N2.3.	Liczba pracowników naukowo-badawczych na 1000 osób aktywnych zawodowo
2.10.5.04	5.1.N2.4.	Krajowe nakłady na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB
2.10.5.05	5.2.N2.1.	Udział firm świadczących usługi dla biznesu z sektora finansowo-ubezpieczeniowego w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych
2.10.5.06	5.2.N2.2.	Udział firm świadczących usługi dla biznesu – doradztwo, marketing, obsługa prawna w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych
2.10.5.07	5.2.N2.3.	Udział pracujących w usługach dla biznesu w ogólnym zatrudnieniu
2.10.5.08	5.1.N2.101	Nakłady na działalność badawczo-rozwojową przez organizacje przemysłowe w relacji do PKB (BERD) – pełna seria
2.10.5.09	5.1.N2.125	Odsetek pracujących w usługach o wysokim nasyceniu wiedzą i przemyśle wysokiej technologii w zatrudnieniu ogółem
2.10.5.10	5.1.N2.126	Zgłoszone wynalazki na 1 mln mieszkańców
2.10.5.11	5.1.N2.130	Odsetek pracujących w sektorach produkcyjnych wysokiej techniki w zatrudnieniu ogółem
2.10.5.12	5.1.N2.131.	Odsetek pracujących w usługach wysokiej techniki w zatrudnieniu ogółem
2.10.5.13	5.1.N2.132	Odsetek pracujących w usługach o wysokim nasyceniu wiedzą w zatrudnieniu ogółem
Innowacyjna gospodarka i otoczenie biznesu – poziom lokalny (NUTS 4) – 3 cechy		
nowy kod	stary kod	Cechy charakteryzujące Innowacyjną gospodarkę
4.10.5.01	5.2.N4.1.	Udział firm świadczących usługi dla biznesu z sektora finansowo-ubezpieczeniowego w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych
4.10.5.02	5.2.N4.2.	Udział firm świadczących usługi dla biznesu – doradztwo, marketing, obsługa prawna w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych
4.10.5.03	5.2.N4.3.	Udział pracujących w usługach dla biznesu w ogólnym zatrudnieniu